

Αὐθεντική Λειτουργική Παράδοση (Ἀσματικό Τυπικό, Ἀρχέγονες Διατάξεις) ἢ Ἀντικουαριανισμός (Antiquarianism);

Παν. Δ. Παπαδημητρίου, α' ἔκδοσις, 19/5/2025

Ὅρθόδοξος Τύπος, 30/5/2025 – 6/6/2025, ἀρ. φύλλων 2544-2545.

Τίτλος δημοσίευσης Ὁ.Τ.:

«Αὐθεντική Λειτουργική Παράδοση ἢ Ἀντικουαριανισμός (Antiquarianism);».

“Οἱ Προτεστάντες μεταρρυθμιστές ὄχι μόνο ἀπέρριψαν ὅτι θεώρησαν καταχρήσεις στήν “Ἐκκλησία” τους, ἀλλὰ ἀπέρριψαν καί τήν Λειτουργία [Τυπικόν] τῆς ἐποχῆς τους”, Alcuin Reid

Ἡ Ὅρθόδοξος **ἀφετηρία** τῆς Λειτουργιολογίας-Τελετουργικῆς, εἰδικά μετὰ τήν ἐμπειρία τῆς 100+χρονης παναιρέσεως τῆς «Εἰκονομαχίας»¹ πού συνετάραξε τήν Ἐκκλησία, εἶναι κατασταλλαγμένη διαχρονικά, εἶναι αὕτη τοῦ Συνοδικοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας: «Ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαβεν».

Ἔστω ὅτι οἱ διασημότεροι τῶν Λειτουργιολόγων, Τυπικολόγων, Θεολόγων, εἰς ἀναζήτησιν τῆς «αὐθεντικῆς (original) λειτουργικῆς παραδόσεως», μαζευτοῦν καί δουλέψουν συλλογικά πάνω σέ **ὅλα τὰ σωζόμενα ἀρχαία βυζαντινὰ χειρόγραφα τοῦ Κόσμου**, καί μετὰ ἀπό χρόνια δουλειᾶς φτιάξουν τὸ καλύτερο «**Τυπικόν**» πού θὰ περιλαμβάνει καί τήν καλυτέρα «**Λειτουργική Διάταξη**» κατ' αὐτοῦς (κατ' αὐτοῦς = **ὑποκειμενικότητα**), ἓνα στήν οὐσία **συνονθύλευμα** ἐπιλεγμένων «ἀρχαίων» διατάξεων (ἐπιλεγμένων σύμφωνα μέ **ἀμφιλεγόμενα προσωπικά καί μοντερνιστικά κριτήρια**, καί συνάμα **ἀπορριφθέντων** ἄλλων ἐξίσου ἀρχαίων διατάξεων), καί ἐρμηνευμένων, ἐπεξηγημένων σύμφωνα μέ τήν **προσωπική** καί φυσικά **προκατειλημένη (biased)** γνώμη ἐκάστου (πού φυσικά ὑπόκειται κι αὕτη σέ **σφάλματα**), μέ διατάξεις γιά τήν Παρακλητική, τὸ Μηναῖον, τὸ Τριώδιον, τὸ Πεντηκοστάριον, καί ἐν γένει γιά τὸν Ἑσπερινό, τὸν Ὅρθρο, τήν Θεία Λειτουργία, καί ὅλες τῖς Ἀκολουθίες, μαζί καί Ἀσματικές ἢ ὅτι ἄλλες Ἀκολουθίες ὑπῆρχαν στήν ἀρχαιότητα.

¹ «Εἰκονομαχία» κατ' εὐφημισμὸν καλεῖται, δὲν ἦταν μόνον Εἰκονομαχία, ἀλλὰ οὐσιαστικά ἦταν Προτεσταντισμός, Παναίρεσις. **Οἱ Εἰκονομάχοι ἦταν οἱ «Προτεστάντες» πρὸ τῶν Προτεστάντων.** «Μέ τό διάταγμα [τοῦ εἰκονομάχου Αὐτοκράτορος Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου (717-741)] **καταργήθηκε καί ἡ τιμὴ στὰ ἅγια λείψανα, συντομεύτηκαν οἱ Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας, περιορίστηκαν οἱ Νηστείες, [...]. Ὁ ἀνώτερος κλῆρος στὸ σύνολό του τάχτηκε μέ τὸ μέρος τοῦ [Εἰκονομάχου] Αὐτοκράτορα**», Ἀθηνᾶ Ἰ. Τσιγκαροπούλου, *Ἀναστήλωση τῶν Εἰκόνων*, Ostrakon Θεσσαλονίκη 2016, σ. 71.

Φυσικά για να βγεί αυτό το «Τυπικόν», τα χειρόγραφα τα όποια θα χρησιμοποιήσουν οι Έρευνήτες, θα είναι ίσως λίγο από τον Δ' (4^{ον}) αιώνα (πάπυροι),² από τον Η' (8^{ον}) αί., μέχρι τον ΙΕ' (15^{ον}) αιώνα,³ και σίγουρα θα χρησιμοποιήσουν και τον Άγιο Φιλόθεο Κόκκινο,⁴ και θα αναγκαστούν να συμβουλευτούν μέχρι και τον Κ' (20^{όν}) αιώνα, τον αείμνηστο π. Γεώργιο Ρήγα.⁵

Άρα, σε ποιά χρονολογία, σε ποιό έτος αναφέρεται τό «Τυπικόν» αυτό; Σε ποιά χρονολογία εύρίσκετο ή «αύθεντική λειτουργική παράδοση»; Ούτε κι αυτοί γνωρίζουν. Και έπειδή ή όλη Έργασία (αναγκαστικά) δέν έχει αντικειμενικότητα, μετά από χρόνια θα βρεθούν έτεροι Λειτουργιολόγοι που θα προσφέρουν έτερον^{6,7} Συνονθύλευμα άρχετύπων και άρχεγόνων διατάξεων, και

² Όλα τα χειρόγραφα σήμερα, δυστυχώς, θεωρούνται λειτουργιολογικώς ισότιμα ανεξαιρέτως, άν και σίγουρα κάποια θα είχαν ύποστει άλλαγές από τις ιδεοληψίες και παράδοσιν τών αίρετικών τής κάθε έποχής. Άραγε σήμερα, λειτουργιολογικώς, τό Ίερατικόν τής Άποστολικής Διακονίας, θεωρείται ισότιμο με τό Ίερατικόν τών Λατίνων, ή τών Ούνιτών, ή τών Κοπτών, ή τών Μονοφυσιτών ή τών ...Προτεσταντών;

³ Τά έντυπα σχεδόν τά άπορρίπτουν λόγω έμμωνών.

⁴ Ο Άγιος Φιλόθεος Κόκκινος (1300-1379) Πατρ. Κων/πόλεως, ήταν αυτός που εξασφάλισε τήν όρθή και όμοιόμορφη τέλεση τής Θείας Λειτουργίας! Η Διάταξη (Λειτουργίας) του Πατριάρχου Κων/πόλεως Αγίου Φιλοθέου Κοκκίνου [V.480 (έτους 1334)], [ΠΠ3-ΠΠ4], είναι ή πιό γνωστή και ή πλέον άποδεκτή σε όλον τόν όρθόδοξο κόσμο. [...] «Η Διάταξη του Φιλοθέου κατά τόν καθηγητή Ιωάννη Φουντούλη αποτελεί «σταθμό στήν εξέλιξη τής Θείας Λειτουργίας». Σταθεροποίησε και βαθμηδόν ένοποίησε τις λειτουργικές τυπικές διατάξεις και εξασφάλισε τήν όρθή και όμοιόμορφη τέλεση τής Θείας Λειτουργίας», βλ. Διατάξεις τής Θείας Λειτουργίας, κατά τά Βατοπαιδινά Χειρόγραφα του ΙΔ' αιώνα, Ι.Μ.Μ. Βατοπαιδίου, 2019, σ. 13, Προλεγόμενα Π.Ι. Σκαλτσή.

⁵ Οικονόμου Γεωργίου Ρήγα (1884-1961), Τυπικόν, Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, 1994 (1908).

⁶ Μπορεί και οι Ίδιοι να αλλάξουν «γνώμη» άργότερα. Και όταν αλλάξουν «γνώμη» ή τούς άποδειχθεί τό σφάλμα του μοντερνισμού, τί γίνεται με αυτούς που συμπαρασύρανε; Και άν συμπαρασύρανε όλη τήν Έκκλησία; Και μετά με ένα συγγνώμη-λάθος έληξε τό θέμα;

⁷ Ο Ιωάννης Φουντούλης άναφερόμενος στον μοντερνισμό του προηγούμενου αιώνας, να κλείνει τό Καταπέτασμα και τά Βημόθυρα (ή Ωραία Πύλη) τήν ώρα του Κοινωνικού άντι τής άρχαίας Παραδόσεως να κλείνει μετά τήν Μεγάλην Εϊσοδον (ή άρχαία Παράδοση τηρούνταν τότε που έγραφε τις «Άπορίες» και στις Ένορίες), αλλάζει διατύπωση (γνώμη) τρεις φορές για τήν δική του έρευνα: Στόν α' τόμο του [έκδ. ε' 1997 (έκδ. α' 1967), #52, σ. 106] άναφέρει (προκαλώντας σύγχυση) ότι ό μοντερνισμός αυτός «έχει τό έρεισμά του σε άρχαία λειτουργική συνήθεια», ένω στόν β' τόμο του [έκδ. δ' 1994 (έκδ. α' 1967), #267, σ. 284] τόν άναφέρει (σωστά) ως «νεωτέρα πράξις». Γράφει: «καίτοι άρχισε από πολλούς ιερείς να επέκτείνεται και σ' αυτήν [έννοεί στήν Προηγιασμένη Θεία Λειτουργία] ή νεωτέρα πράξις, να μη κλείεται δηλαδή ή ώραία πύλη παρά μόνον κατά [τό] κοινωνικό, έν τούτοις κατά τό πλείστον ακόμη εξακολουθεί να ισχύη τό παλαιότερο έθος και τά βημόθυρα και τό καταπέτασμα κλείονται κατ' αυτήν εύθύς μετά τήν εϊσοδον τών δώρων, για να άνοιχθούν στο Μετά φόβου Θεού.... Στήν πάλη [!] αυτή τής νεωτέρας προς τήν παλαιότερα πράξι, δέν είναι εύκολο να προβλέψη κανείς ποιά τελικώς θα ύπερισχύση» [!]. Δυστυχώς ό Φουντούλης δέν πήρε τότε θέσιν ύπερ τής άρχαίας παραδόσεως (παλαιότερας πράξεως). Άργότερα, τό 1993 [Λειτουργική Α', 1993, σσ. 241-242], άναφέρει τόν μοντερνισμό ως «ύπόλειμμα τής παλαιάς πράξεως». Η ζημιιά στήν Παράδοση πάντως έγινε (μέχρι και σήμερα) και έγγράφως τό 1977 με τό Ίερατικόν τής Άποστολικής Διακονίας, όπου στήν σ. 130, μετά

σὲ δουλειὰ νὰ βρισκόμαστε. Ἄρα σὲ καμιά χρονολογία τοῦ παρελθόντος, δὲν εὑρίσκεται ἡ “original” Αὐθεντική Λειτουργική Παράδοση, οὔτε τάχα Ἀρχικές Λειτουργικές Μορφές, σέ **ὁλοκληρωμένη μορφή**. Αὐτό εἶναι **οὐτοπία**.

Ἕνας πολὺ ἀπλὸς λόγος, ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται ποτὲ νὰ χρησιμοποιηθεῖ μιὰ τέτοια Ἔργασία ὡς «Τυπικόν» ἢ «Λειτουργική Διάταξη» τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ὁ ἐξῆς:

Ποτέ, σὲ καμιά **δεδομένη χρονικὴ στιγμή** τῆς ἱστορίας της, ἡ Ἐκκλησία δὲν χρησιμοποίησε τέτοιο «Τυπικόν» ἢ τέτοια «Διάταξη», τέτοιο **προϊὸν Κοπτοραπτικῆς**, μιὰ **à la carte Λειτουργιολογία** ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες.

Τὸ νέο αὐτὸ «Τυπικόν» εἶναι στὴν οὐσία **Ἀντικουαριανισμός** (*Antiquarianism*),⁸ ἡ πιὸ ἀκραία περιφρόνηση καὶ ἄρνηση τῆς διὰ ζώσης παραδοθείσης Ἱερᾶς Παραδόσεως, ἀντίστοιχα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔκαναν οἱ Προτεστάντες, καὶ οἱ Λατίνοι μετὰ τὴν Σύνοδο τοῦ Τριδέντου⁹ καὶ κυρίως μετὰ τὴν Β' Βατικάνεια Σύνοδό τους.

Ἀντικουαριανισμός εἶναι ἡ ἐπιλεκτικὴ ἀπόρριψη τῆς ζώσας Ἱερᾶς Παραδόσεως, καὶ ἡ ἐπιλεκτικὴ ἀνάδειξη μεμονωμένων (πολλάκις παρερμηνευμένων) ἀρχαίων καὶ ἀσύγ-

τὸ Πάτερ ἡμῶν καὶ τὸ Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν *, προστέθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ ἐπεικῶς ἄκυρος σημείωσις: «* Κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, κλείεται ἡ Ὁραία Πύλη καὶ ἀνοίγεται μὲ τὴν Κοινωνίαν τῶν Πιστῶν», τὸ ὅποιον ὁμως δὲν ἀπαντᾷ στὴν ἀρχαία Παράδοση τῶν Ὁρθοδόξων, ἀλλὰ στὴν νεωτέρα **τῶν Οὐνιτῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων!** Πάντως ὁ Φουντούλης (1927-2007), στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του (2002), παραδέχεται, γενικά, ὅτι «**Καὶ πάλι ὁμως τὸ Καταπέτασμα ἀνελκυόταν [ἔκλεινε] μετὰ τὸν ἀσπασμὸ τῆς ἀγάπης καὶ τὴν ὁμολογία τῆς ὀρθῆς πίστεως μὲ τὴν ἀπαγγελία τοῦ ἱεροῦ Συμβόλου**». Τὸ δὲ “θεᾶσθαι αὐτοψεῖ τὸ πρόσωπον τῆς ἀγίας ἀναφορᾶς” ἦταν καὶ εἶναι τὸ φοβερὸ καὶ ἱερὸ προνόμιο τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ “ἐνδεδυμένου τὴν τῆς ἱερατείας χάριν”. Ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸν περιούσιον λαὸν τοῦ Θεοῦ ἅς μὴν ἐπιτρέψει νὰ τοῦ ἐπιβάλλουμε βρόγχους εἰς κρίμα καὶ εἰς κατάκριμα». Ὅμως ἡ ζημιὰ στὴν Ἱερὰ Παράδοση ἔγινε καὶ γίνεται συνεχῶς μεγαλύτερη. Γιὰ λεπτομέρειες, βλ. *Τὸ ἀθέατον τῆς Ἀγίας Τράπεζας*, κεφ. 18-19.

⁸ Εἶναι Δυτικὸς ὁ ὅρος, καθότι οἱ Δυτικοὶ πρωτοῦντο στὰ πρόσφατα χρόνια ἀντιμέτωποι μὲ αὐτὴν τὴν ἐξ ἀρχῆς Δυτικὴ Λειτουργιολογικὴ «μὸδα» καλύτερα πλάνη (Liturgical Movement, Λειτουργικὴ Κίνησις - Ἀναγέννησις), ποὺ οὐσιαστικά εἶναι **Προτεσταντισμὸς ἐπανασυστημένος, Εἰκονομαχία ἐπανασυστημένη**.

⁹ Γκρεμίσανε τὰ Τέμπλα τους, ἀπογυμνώσανε τίς Τράπεζές τους, ἔκαναν τὴν Λειτουργία τους θέατρο (versus populum), καὶ ἔγιναν προτεσταντικώτεροι τῶν Προτεσταντῶν γιὰ νὰ φέρουν πάλι πίσω τοὺς Προτεστάντες, καὶ ἐν τέλει τί κατάφεραν; Νὰ προτεσταντίζουν. Βλ. *Τὸ ἀθέατον τῆς Ἀγίας Τράπεζας, ...*, β' ἐκδ., 23/4/2024.

χρονων στοιχείων τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸ δοκοῦν, ὡς τάχα Παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας.¹⁰

Ὁ Ἀντικουαριανισμὸς εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ Προτεσταντισμοῦ (οἱ Προτεστάντες ἀπορρίψανε τὴν Ἱερὰ Παράδοση, καὶ αἰεὶ ψάχνουν νὰ βροῦν ...Παράδοση). Εἶναι ἐπίσης ξεκάθαρη περιθωριοποίηση (καὶ μάλιστα ἄρνηση) τῆς Θείας Πρόνοιας, περιθωριοποίηση τοῦ ἴδιου τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ μας. Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα μας γιὰ τοὺς Πειραματισμούς,¹¹ καὶ τοὺς Λατινογενεῖς Νεωτερισμοὺς στὴν Θεία Λατρεία.¹²

Ἡ αὐθεντικὴ Λειτουργικὴ Παράδοση, στὸ σήμερα, στὸν ἐνεστώτα χρόνον, εἶναι αὕτη ποὺ **παρελάβουμε διὰ ζώσης, ζωντανά**, καὶ αὐτὴν ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ διαφυλάξουμε καὶ νὰ μεταλαμπαδεύσουμε: «**Ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαβεν**».

¹⁰ Στὴν Δύση (ἀπὸ ὅπου καὶ προήλθε ὁ Ἀντικουαριανισμὸς) τὸν ἔχει καταδικάσει ὁ Πάπας Πίος ὁ 12^{ος} (Pope Pius XII), Ἐγκύκλιος “Mediator Dei”, 1947. — Βλ. ἐπίσης, Peter Kwasniewski, *The Continual Spectre of False Antiquarianism*, 26/11/2018. (πρόσβαση, 27/6/2024): “there is a modern filter that determines what antiquity means and what makes an ancient element acceptable to moderns. In this way, all such “recoveries” are inherently and unavoidably modern rather than ancient. Thus, antiquarianism is doomed to collapse into the self-referential modernism that picks and chooses items still deemed “relevant” out of the indifferent mass of ateleological matter into which the Church’s past has been converted by modern philosophy. Nothing is valued simply on account of its being handed down; it is valued because it is wanted by a reformer according to his own lights and for his own purposes, be they good or ill,” δηλ. «**ὑπάρχει ἓνα μοντερνιστικὸ «φίλτρο» ποὺ καθορίζει τί σημαίνει ἀρχαιότητα καὶ τί κάνει ἓνα ἀρχαῖο [λειτουργιολογικὸ / παραδοσιακὸ] στοιχεῖο ἀποδεκτὸ στοὺς σύγχρονους**. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ὅλες αὐτὲς οἱ [λειτουργιολογικὲς] «ἀνακαλύψεις» εἶναι ἐγγενῶς καὶ ἀναπόφευκτα σύγχρονες παρὰ ἀρχαῖες. Ἔτσι, ὁ Ἀντικουαριανισμὸς εἶναι καταδικασμένος νὰ καταρρεύσει στὸν αὐτοαναφερόμενον μοντερνισμό ποὺ **διαλέγει καὶ ἐπιλέγει στοιχεῖα [σύμφωνα μὲ τὴν προσωπικὴ (καὶ ἀρκετὲς φορές ἐσφαλμένη) ἐπεξήγηση, ἐρμηνεία τοῦ καθενός]** ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ θεωροῦνται «σχετικὰ» μέσα ἀπὸ τὴν ἀδιάφορη μάζα ἀτελολογικῆς ὕλης στὴν ὁποία ἔχει μετατραπῇ τὸ παρελθὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴ σύγχρονη φιλοσοφία. **Τίποτα δὲν ἐκτιμᾶται ἀπλῶς καὶ μόνο λόγῳ τοῦ ὅτι ἔχει παραδοθεῖ. Ἀποτιμᾶται ἐπειδὴ τὸ θέλει ἓνας μεταρρυθμιστὴς σύμφωνα μὲ τὶς δικές του ἰδέες καὶ γιὰ τοὺς δικούς του σκοπούς, εἴτε εἶναι καλοὶ εἴτε ἄρρωστοι.**»

— Σημειώνουμε ὅτι ὅταν διαβάζουμε γραφόμενα τῶν αἰρετικῶν Δυτικῶν, τὰ φιλτράρουμε, καὶ ἀπὸ αὐτὰ παίρνουμε -ἂν τὸ κρίνουμε- μόνον ὅτι εἶναι ὀρθόν, ὑγιὲς ποὺ δὲν ἀντιβαίνει στὴν Ὁρθόδοξον διδασκαλίαν καὶ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες. Ἄν κάποιος δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὰ φιλτράρει, καλύτερα νὰ μὴν τὰ διαβάξει, γιὰ νὰ μὴν ζημιωθεῖ πνευματικά.

¹¹ *Σταματεῖστε τοὺς Πειραματισμοὺς στὴν Θεία Λατρεία, στὴν Θεία Λειτουργία, στό Τυπικόν*, α' ἔκδοσις, 29/5/2024.

¹² *Οἱ Λατινογενεῖς Νεωτερισμοὶ τῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως στὴν Θεία Λατρεία καὶ Λειτουργία, Ὁρθόδοξος Τύπος*, 4/4/2025 - 9/5/2025, ἀρ. φύλλων 2537 - 2541.

Δυστυχῶς ὅμως μερικοὶ Ὁρθόδοξοι, δὲν ξεκινήσανε ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον ἀφετηρίαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ πλανεμένα κελεύσματα τῆς Β' Βατικάνειας Συνόδου, καὶ προσπαθοῦσαν μὲ τὴν **Προσक्रύστεια μέθοδο νὰ διαμορφώσουν τὴν Ἱερὰ Παράδοσιν**, τὴν Ἐκκλησία, καὶ τοὺς Κληρικούς, ὑπὲρ τῶν ὧν διδάσκει ἡ πλανεμένη Ἑσπερία (ἅμα καὶ ὑπὲρ ἰδίων μοντερνιστικῶν ἰδεῶν).¹² Ἔφτασαν στὸ σημεῖον, ὡσὰν νὰ Προτεстанτίζουν,¹³ νὰ ἀμφισβητοῦν τὴν παραδοθεῖσαν Ἱερὰν Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ προωθοῦν ἀντικουαριανισμούς.¹⁰ Καὶ **εἶναι νὰ θαυμάζει κανεῖς**, ὅτι στὴν Δύση ἀρκετοὶ Δυτικοὶ (Ρωμαιοκαθολικοὶ, ἀκόμη καὶ Προτεστάντες) **ἀντιστέκονται** κατὰ αὐτῶν τῶν πλανεμένων θεωριῶν.

Δυστυχῶς γιὰ τὴν ζῶσα (Λειτουργική) Ἱερὰ Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας,

ἓνας νεωτερισμὸς μεταδίδεται ἀστραπιαῖα μὲ τὸ μάτι ἢ μὲ τὸ αὐτί,¹⁴ χωρὶς κἂν ἐρώτησιν ἢ ἀνάγκην ἀποδείξεως, καὶ κατόπιν γίνεται πράξις.¹⁵ Αὐτὸ συμβαίνει κυρίως ἐπειδὴ οἱ «ὑποδοχεῖς» τῶν μοντερνισμῶν δὲν εἶναι ἡ ταπεινώσις, ἀλλὰ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ὑπερηφάνεια καὶ ἔπαρσις.

Ἡ ζῶσα καὶ παραδοθεῖσα ὅμως Ἱερὰ Παράδοσις ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριά, χρειάζεται χρόνια πολλὰ¹⁶ καὶ πολλὰς ἀποδείξεις γιὰ νὰ ὑποστηριχθεῖ, καὶ ἀδιάκριτον ὑπακοή γιὰ νὰ τηρηθεῖ!

¹³ «Οἱ Προτεστάντες μεταρρυθμιστές ὄχι μόνο ἀπέριψαν ὅτι θεώρησαν καταχρήσεις στὴν “Ἐκκλησία” τους, ἀλλὰ ἀπέριψαν καὶ τὴν Λειτουργία [Τυπικόν] τῆς ἐποχῆς τους. Ἡ Προτεσταντικὴ μεταρρύθμιση ἔχει περιγραφεῖ ὡς οὐσιαστικά μιά **ἀντι-Λειτουργικὴ ἐπανάστασις**. Ἡ τυπικὴ τους ἐπιθυμία ἦταν γιὰ μιά Λειτουργία [Τυπικόν] (“service”) ἐντελῶς νέα πού θὰ βγεῖ ἀπὸ τὶς Γραφές καὶ ἄλλες αὐθεντικὲς πηγές. Ἔτσι οἱ Προτεσταντικὲς παραφυάδες ξέκοψαν ἐντελῶς ἀπὸ κάθε ἱστορικὴ [ἐκκλησιαστικὴ] ἐξέλιξη τῆς Λειτουργίας. Ἡ νομιμότητα τῆς φυσιολογικῆς ἐξέλιξης τῆς Λειτουργίας στὸν χρόνο ἀπορρίφθηκε, ἐλευθερώνοντας τοὺς μεταρρυθμιστές νὰ δημιουργήσουν **Λειτουργίες σύμφωνα μὲ τὶς δικές τους ἰδεολογίες**», Alcuin Reid, *The Organic Development of the Liturgy*, Ignatius Press, 2005, σσ. 39-40.

¹⁴ Ἀκριβῶς ὅπως ἡ ἀμαρτία.

¹⁵ Γιὰ παράδειγμα τὰ **3 Ἀμὴν (Ἀμὴν, ἀμὴν, ἀμὴν) τῆς Ἀναφορᾶς**, πού τὰ Ἱερατικά λένε ὅτι εἶναι τοῦ Διακόνου (πού ἔχει Ἱερωσύνη, τόν α' βαθμό). **Παλαιότερα ἦσαν μόνον τοῦ Ἱερέως. Καὶ πιὸ παλαιὰ δὲν ὑπῆρχαν ἐκεῖ Ἀμὴν**. Ἀφοῦ τὰ Ἱερατικά γράφουν ὅτι εἶναι τοῦ Διακόνου, πῶς λοιπὸν Κληρικοὶ στίς ἡμέρες μας κάνουν τὰ ἀντίθετα, καὶ δασκαλεύουν τοὺς Ψάλτες νὰ ἀλλάξουν τὴν Παράδοσιν καὶ νὰ σωπαίνουν, γιὰ νὰ λείει ὁ Ψάλτης ἢ ὁ Λαὸς (σὰν νὰ εἶναι Προτεστάντες) τὰ Ἀμὴν τοῦ Διακόνου, καὶ ἐξαπλώνεται ταχύτατα αὐτὸς ὁ νεωτερισμὸς; **Φεῦ, πόσο εὐκόλα μεταδίδεται καὶ ἐγκολπώνεται ὁ νεωτερισμὸς, καὶ πόσο δύσκολη εἶναι ἡ διατήρησις τῆς Παραδόσεως!** Βλ. *Οἱ Λατινογενεῖς Νεωτερισμοί...*, ὁ.π. σ. 11, ὑποσ. 57.

¹⁶ Βλ. τὴν Εἰκονομαχία, πόσα χρόνια (100+) πῆρε γιὰ νὰ στηριχθεῖ καὶ νὰ ἐπανέλθει ἡ Ἱερὰ Παράδοσις τῶν Εἰκόνων, καὶ ὄχι μόνο τῶν Εἰκόνων, βλ. ὑποσ. 1.

Τελευταῖον, αὐτοὶ ποὺ περιφρονοῦν τὸ **Τυπικὸν καὶ τίς Διατάξεις** ποὺ παρέλαβε διὰ ζώσης ἡ Ἐκκλησία, καὶ λένε ὅτι τὸ Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν εἶναι ἐνοριακὸ ἀλλὰ μοναστικό, καὶ θέλουν νὰ γυρίσουν τάχα στὸ **ἀσματικό τυπικὸ** (ὅμως οὔτε οἱ ἴδιοι γνωρίζουν τὸ αὐθεντικὸ ἀσματικὸ τυπικὸ στὸ σύνολό του, οὔτε σὲ κάποια συγκεκριμένη χρονικὴ στιγμή), **μοιάζουν σὰν αὐτοὺς ποὺ λένε ὅτι ἡ θρησκεία τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι ὁ Χριστιανισμός, ἀλλὰ ὁ Δωδεκαθεϊσμός**. Μὰ οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες πρόγονοί μας δέχθηκαν ἀβίαστα καὶ ἐλεύθερα τὸν Χριστό, τὸν Χριστιανισμό γιὰ 2000 χρόνια, καὶ μαρτύρησαν ἀπὸ τὴν ἀγάπη τους γιὰ Αὐτόν. Ἔτσι καὶ ὁ πιστὸς Λαὸς δέχθηκε ἀβίαστα καὶ ἐλεύθερα τὴν τάξη, τὸ Τυπικὸν τῶν Μοναχῶν (ἐπὶ τὸ συντομώτερον καὶ ἐκκοσμικότερον), μετὰ τὴν δι' ἀγώνων καὶ ἀνηλεῶν διωγμῶν ὁμολογητῶν Μοναχῶν Νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας (στὴν Εἰκονομαχία), καὶ τὸ ἔκανε Τυπικὸν Ἐνοριῶν, ἀναγνωρίζοντας τὴν ἀνωτερότητά του.¹⁷ Καὶ γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, **τὸ ἐνοριακὸ τυπικὸ, εἶναι ἐκκοσμικευμένο καὶ συντετμημένο μοναχικὸ τυπικὸν, καὶ ἀκόμη τὸ συντέμνουν**. 1200+ χρόνια τὸ χρησιμοποιοῦμε στὶς Ἐνορίες μας, ἄρα εἶναι Ἐνοριακὸ, Τυπικὸν Ἐνοριῶν (**καὶ σύμφωνα μὲ μιὰ ἔρευνα ἥδη ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα τὸ χρησιμοποιοῦμε**). Καὶ πῶς πολλὰ χρόνια χρησιμοποιοῦμε αὐτὸ στὶς Ἐνορίες παρὰ τὸ Ἀσματικόν.¹⁸

Ποῦ πῆγε τὸ τοῦ Συνοδικοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας: «Ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαβεν»;

Καὶ ἂν θέλετε νὰ δεχθεῖτε, κρίνοντας ἀπὸ τὸ σήμερον πρὸς τὰ πίσω, **τὸ ἀσματικὸ Τυπικὸν ἀπευθυνόταν σὲ πνευματικὰ νηπίους**, γιὰ αὐτὸ ἀπορρίφθηκε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησία.¹⁷ Οἱ πιστοὶ ὅμως ἔχουν ἐνηλικιωθεῖ πλέον καὶ κατήργηκαν νωρὶς τὰ τῶν νηπίων, καὶ τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας μας λάμπουν πλέον στὴν Ὑμνολογία καὶ στὸ Τυπικὸν τῆς.

Ἡ παραδοθεῖσα διὰ ζώσης Λειτουργικὴ Παράδοση εἶναι καὶ αὐτὴ Ἱερὰ Παράδοση, εἶναι μέρος τῆς **Παρακαταθήκης** ποὺ ἔλαβαν οἱ Ἐπίσκοποι, οἱ Κληρικοὶ στὴν χειροτονία τους, καὶ ἔχουν καὶ ἔχουμε χρέος νὰ τὴν διαφυλάξουμε καὶ μεταδώσουμε ἀνόθευτη. **Αὐτὴ εἶναι ἡ ὄντως αὐθεντικὴ (original) Λειτουργικὴ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας**.

¹⁷ **Οἱ πρῶτοι λειτουργικοὶ αἰῶνες μέχρι τὴν εἰκονομαχία, σαφέστατα δὲν μπόρεσαν (λειτουργικῶς, κατηχητικῶς στὴν Ἐκκλησία) νὰ ἀναχαιτήσουν τίς αἱρέσεις**. Γιὰ αὐτὸ γράφθηκαν τότε ἀπὸ τοὺς Μοναχοὺς, τόσα τροπάρια ἀντιαιρετικά, δογματικά, κυρίως, καὶ κατανυκτικά, τὰ ὁποῖα εἰσερχόμενα στὴν λατρεία μας, κατήχησαν καὶ τὸν κόσμον καλύτερα στὰ Δόγματα καὶ στὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ, καὶ ἔτσι ἡ Ἐκκλησία (ἥδη ἀπὸ τὴν κατ' εὐφημισμὸν Εἰκονομαχία) προχώρησε στὴν προσαρμογὴ τοῦ λειτουργικοῦ τῆς τύπου σὲ αὐτὴν τοῦ μοναστικοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖο παραδέχεται καὶ ὁ Ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης (ὁ ὁποῖος ἔζησε πρὸ τῶν τυπογραφείων τῆς Βενετίας, ὁ νοῶν νοεῖτω), λέγοντας ὅτι παντοῦ σὲ ὅλες τίς ἐνορίες καὶ μονὰς ἢ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα τηρεῖται τάξις [PG 155, 556]. **Δὲν εἶναι ὀρθὸ νὰ παραβλέπουμε τοὺς ἀγῶνες τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησία, ποὺ ὁδήγησαν στὴν τελικὴ μορφή τῆς Λειτουργίας καὶ τοῦ τυπικοῦ τῆς**.

¹⁸ βλ. *Σταματεῖστε τοὺς Πειραματισμοὺς στὴν Θεία Λατρεία, στὴν Θεία Λειτουργία, στὸ Τυπικόν*, ἀ' ἔκδοσις, 29/5/2024.

Τὸ νὰ θέλουμε νὰ «ἐπιστρέψουμε» σὲ παλαιὰ ὑπεραιώνια χρονολογία [ἀλήθεια, σὲ ποιά ἀκριβῶς χρονολογία, σὲ ποιοῦ ἔτος;] (ἐπιλέγοντας, ἀπορρίπτοντας, κόβοντας καὶ ράβοντας, κατὰ τὸ δοκοῦν, κατὰ τὸ bias, κατὰ τὴν προκατάληψη δηλαδὴ καὶ προσωπικὴ ἐρμηνεία ἐκάστου,¹⁹ τὴν Λειτουργικὴ μας Παράδοση, μηδενίζοντας καὶ ἀπορρίπτοντας τοὺς ἀγῶνες τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν Θεολογία τῶν Ἁγίων Πατέρων μας, αὐτὸ δὲν εἶναι ἴδιον γνώρισμα τῶν Ὁρθόδοξων.

Θὰ ἐρωτήσουν ῥητορικῶς μερικοί· στὴν παραδοθεῖσα Λειτουργικὴ Παράδοση δὲν ἔχουν ὑπείσέλθει νεωτερισμοί;

Ἔχουν θὰ ἀπαντήσουμε, ἀλλὰ ἡ Ὁρθόδοξη ἀντιμετώπιση, ἡ Ὁρθόδοξη Λειτουργιολογία, εἶναι πρῶτα νὰ δεχθοῦμε τὴν παραδοθεῖσα ζῶσα Ἱερὰ Παράδοση. Ἐφόσον κριθεῖ ἀναγκαῖο μὲ **βάση τὸ ἀψευδὲς Πατερικὸ Ὁρθόδοξο πνεῦμα**, καὶ ὄχι κατ' ἐπάγγελμα, εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχε, τότε μὲ ταπεινὸ (κατὰ δύναμιν) φρόνημα καὶ πολλὴ προσευχὴ θὰ ἐρευνήσουμε πρῶτα τὴν σύνολη ζῶσα καὶ παραδοθεῖσα Ἱερὰ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας **στο Παρόν**. Ἄν ἐντοπισθεῖ νεωτερισμὸς πάντα μὲ **βάση τὸ Πατερικὸ Ὁρθόδοξο πνεῦμα**, τότε: α). θὰ ἐρευνήσουμε ἀκόμη στο Παρόν, ἂν διασώζεται ἡ Παράδοση κατ' ἀρχὴν σὲ Ἱερὰς Μονές²⁰ β). Ἄν ὄχι, τότε θὰ ἐρευνήσουμε **συνεχόμενα** καὶ μὲ σεβασμὸ **ἀπὸ τὸ Παρόν πρὸς τὰ πίσω** μέχρι νὰ βροῦμε πότε ξεκίνησε ὁ νεωτερισμὸς, καὶ πάλι θὰ ἐλέγξουμε μὲ **βάση τὸ ἀψευδὲς Πατερικὸ Ὁρθόδοξο πνεῦμα**. Ἐφόσον χρειαστεῖ καὶ ὑπάρχει ἡ δυνατότητα, καὶ μὲ πολλὴ προσοχή, θὰ ἐρευνήσουμε καὶ τὴν Σλαβικὴ Ὁρθόδοξη παράδοση.^{21, 22}

Δὲν θὰ ἀκυρώσουμε ὅμως, προτεσταντικῶ τῷ τρόπῳ, τὴν ζῶσα Ἱερὰ μας Παράδοση, οὔτε θὰ ξεκινήσουμε τὴν ἔρευνα **ἀπὸ τὸν ... Μυστικὸ Δεῖπνο πρὸς τὰ ἐμπρός** (ἀκυρώνοντας στὴν οὐσία τὴν Ἐκκλησία) καὶ μὲ τὴν μέθοδο τῆς μοντερνιστικῆς ἐπιλογῆς, ἀπόρριψης, καὶ ἐρμηνείας ἀσύγχρονων στοιχείων ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες νὰ δημιουργήσουμε δική μας **ἀντικουαριανιστικὴ** διάταξη, σὰν τοὺς Αἰρετικούς.^{13, 10}

¹⁹ Καὶ πολλάκις ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ τάχα «ἐπιστροφή» εἶναι ἄκυρος, διότι ἦταν πλανημένη ἡ ὑπόθεσις καὶ ἡ ἐρμηνεία ἐξ ἀρχῆς!

²⁰ Καὶ οἱ Λαϊκοὶ καὶ οἱ Μοναχοί, καὶ οἱ Κληρικοί, τὸ ἴδιο Εὐαγγέλιον ἔχουμε καὶ ἀκολουθοῦμε, καὶ ὁ νοῶν νοεῖτω.

²¹ Δυστυχῶς καὶ αὐτοὶ ἐπηρρεαστήκανε ἀπὸ τὶς φωνὲς τῆς Δύσεως. Βλ. Μητρ. Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου, *Πατερικὴ καὶ Σχολαστικὴ Θεολογία καὶ τὸ περιβάλλον τους – μὲ βάση τὶς προφορικὰς παραδόσεις τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου*, Ἱ.Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), β' ἔκδ. 2024 (α' 2021), σσ. 401-456.

²² Οἱ Σλαῦοι ἐκχριστιανίστηκαν σταδιακὰ ἀπὸ τὸν 7ο μέχρι τὸν 12ον αἰῶνα, κυρίως ὁμως ἀπὸ τὸ 864 (Βούλγαροι), 870 (Σέρβοι), 966 (Πολωνοί), 988 (Ρῶσσοι).

Σχετικά μας άρθρα

(διαθέσιμα εις τό *Ἀναλόγιον*²³, καὶ εις τό *Academia*²⁴):

- [ΠΠ1] *Πῶς ἐτέλεσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν «θείαν Εὐχαριστίαν» εἰς τὸν Μυστικὸν Δείπνον, μυστικῶς ἢ εἰς ἐπήκοον;*, [PDF], [PDF], 2/12/2020.
- [ΠΠ2] *Τὰ τρία Ἀμὴν (Ἀμὴν, ἀμὴν, ἀμὴν) εἰς τὴν μυστικὴν στιγμὴν τῆς εὐλογήσεως τοῦ Ἁγίου Ἄρτου καὶ τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου*, [PDF], [PDF], 8/11/2020 (27/10/20).
- [ΠΠ3] *Διάταξις τῆς Θείας Λειτουργίας 1334, Ἁγίου Φιλοθέου, V.480 [ΔΘΛ]*, [PDF], [PDF], πρόχειρον, 23/11/2020.
- [ΠΠ4] *Διάταξις τῆς Πατριαρχικῆς Λειτουργίας 1386 (Ἁγία Σοφία), παρὰ τοῦ πρωτονοταρίου τῆς Ἁγίας Σοφίας, διακ. Δημητρίου Γεμιστοῦ, V.135 [ΔΘΛ]*, [PDF], [PDF], πρόχειρον, 22/11/2020.
- [ΠΠ5] *Σύγχρονοι (Ἅγιοι) Γέροντες καὶ οἱ Μυστικὲς Εὐχές*, [PDF], [PDF], 8/2/2022.
- [ΠΠ6] *Ὁ ἸΘ' Κανὼν τῆς Συνόδου τῆς Λαοδικείας (364), καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν Λειτουργικῶν Εὐχῶν*, [PDF], [PDF], 3/4/2022.
- [ΠΠ7] *Ποιοῦντος τοῦ Διακόνου τὴν Εὐχὴν, ὁ Ἱερεὺς ἐπεύχεται τὴν Εὐχὴν*, [PDF], [PDF], 30/10/2022.
- [ΠΠ8] *Εὐχὴ διὰ Προσφωνήσεως (Διακονικά)*, [PDF], [PDF], 5/12/2022.
- [ΠΠ9] *Ἱερατικὸν Συλλείτουργον - σύγκρισις διατάξεων, Ἱερατικῶν, καὶ σχόλια*, [PDF], [PDF], 21/12/2022.
- [ΠΠ10] *Τὸ ἀθέατον τῆς Ἁγίας Τράπεζας, στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀπὸ Ἀνατολὴν σὲ Δύση, τὴν ὥρα τῆς Ἀναφορᾶς — Τὰς θύρας, τὰς θύρας· Ποιᾶς θύρας; Τὸ Ἱερὸν Κιβώριον, τὰ Καταπετάσματα-Παραπετάσματα-Βῆλα, τὸ Φράγμα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, τὸ Φράγμα τοῦ Πρεσβυτερίου (Σολέα), τὸ Σύνθρονον*, [PDF], β' ἔκδ. 23/4/2024 (α' ἔκδ. 5/2/2024). Στὴν ἐργασία αὕτη ἀναλύουμε ἐκτενῶς καὶ πολλὰ ἐπιμέρους σχετικὰ θέματα, π.χ.:
- Κεφ. 5^{ον}, *Ὁ διαχωρισμὸς τῶν Φύλων στὸν Ναόν.*
 - Κεφ. 18^{ον}, *Τὸ κλείσιμο τῆς Ὡραίας Πύλης τοῦ Ἱεροῦ (τὰ Βημόθυρα καὶ τὸ Καταπέτασμα) στὴν Θεία Λειτουργία στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.*
 - Κεφ. 19^{ον}, *Τὸ κλείσιμο τῆς Ὡραίας Πύλης τοῦ Ἱεροῦ (τὰ Βημόθυρα καὶ τὸ Καταπέτασμα) στὰ Ἱερατικά τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας — Σύγκριση, σχόλια.*
 - Κεφ. 77^{ον}, 95^{ον}, *Τὸ Καταπέτασμα στὸν Ἅγιο Συμεὼν Ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης (+1429).*
 - κλπ.
- [ΠΠ11] *Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Καταπετάσματος (Τέμπλου, Εἰκονοστασίου, Φράγματος τοῦ Βήματος) [Βίντεο]*, 30/4/2024.
- [ΠΠ12] *Ὅτι τὸ χαμηλὸ Τέμπλο κυρίως, καὶ ἡ ἀνοιχτὴ Ὡραία Πύλη, ἐμποδίζουν τὸν πιστὸν Λαὸν νὰ προσευχηθεῖ, καὶ πόσο κακὸ κάνει στοὺς Ἱερεῖς*, [PDF], α' ἔκδοσις (v.1.1), 31-30/5/2024.
- [ΠΠ13] *Εὐχές τῶν Κατηχουμένων (Εὐχὴ διὰ Προσφωνήσεως, Συναπτῇ). Πόσοι προσεύχονται παράλληλα καὶ ταυτόχρονα; Ἀναφορὴς Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ περὶ Προσευχῆς στὴν Λειτουργία*, [PDF], α' ἔκδοσις, 22/7/2024.

²³ analogion.gr/typikon/liturgy-articles.

²⁴ independent.academia.edu/ΠΔΠ/Liturgical.

- [ΠΠ14] Ὁ Διάκονος τό «Δεηθῶμεν» τό λέει πρῶτα γιά τόν Ἱερέα, καί φυσικά γιά τόν Λαόν — «Τό γάρ, Δεηθῶμεν, οὐ τοῖς Ἱερεῦσι λέγεται μόνον, ἀλλά καί τοῖς εἰς τόν Λαόν συντελοῦσιν», Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, [PDF], α' ἔκδοσις, 22/7/2024.
- [ΠΠ15] Ὁ Ζωοποιός Σταυρός τοῦ Χριστοῦ ἀνέκαθεν δέσποζε στό Ἱερόν Βῆμα, στήν Ἁγία Τράπεζα, καί διέλαμπε ὅταν ἦταν ἀνοιχτή ἡ Ὡραία Πύλη, τό Καταπέτασμα – Καί περί τοῦ Συνθρόνου, καί περί τῆς Ἐγκυκλίου γιά τόν Σταυρό καί τήν θέση τοῦ Ἐσταυρωμένου Χριστοῦ στήν Ἐκκλησία τοῦ Μητροπολίτου Περιστερίου Γρηγορίου Παπαθωμᾶ, [PDF] α' ἔκδοσις, 4/11/2024.
- [ΠΠ16] Ἡ Θεολογία τοῦ Σταυροῦ μέ τόν Ἐσταυρωμένο στήν Ἁγία Τράπεζα, [PDF], α' ἔκδοσις, 6/12/2024.
- [ΠΠ17] Ἡ Προτεσταντική «θεολογία» καί ἡ «θεολογία» τοῦ Μητρ. Περιστερίου Γρηγορίου γιά τόν Ἐσταυρωμένο, [PDF], δημοσιεύτηκε στόν Ὁρθόδοξο Τύπο, 20/12/2024, ἀρ. φύλλου 2523, σσ. 1, 5, μέ τίτλο: «Προτεσταντική ἡ «θεολογία» τοῦ Μητρ. Περιστερίου».
- [ΠΠ18] Ἐπόμενοι τῶν Αἰρετικῶν, οἱ ἀφαιροῦντες τόν Ἐσταυρωμένο, [PDF], Ὁρθόδοξος Τύπος, 10/1/2025, ἀρ. φύλλου 2525, σσ. 1, 4. Ἀναλυτικός τίτλος ἄρθρου: «Ἐπόμενοι τῶν Λατίνων καί Προτεσταντῶν, οἱ ἀφαιροῦντες τόν Σταυρό καί τόν Ἐσταυρωμένο ἀπό τήν Ἁγία Τράπεζα».
- [ΠΠ19] Οἱ διάφοροι νεωτερισμοί στήν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου Οὔσης ὀψίας, τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα ἐσπέρας (Ἀγάπη), [PDF], α' ἔκδοσις, 22/4/2025.
- [ΠΠ20] Οἱ Λατινογενεῖς Νεωτερισμοί τῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως στήν Θεία Λατρεία καί Λειτουργία, [PDF], 31/3/2025. Δημοσιεύτηκε στόν Ὁρθόδοξο Τύπο μέ τίτλο: «Οἱ λατινογενεῖς νεωτερισμοί εἰς τήν Θείαν Λειτουργίαν καί Λατρείαν», ἀρ. φύλλον 2537 - 2541, 4/4/2025 - 9/5/2025.

Σχετικά Περιληπτικά μας ἄρθρα

(διαθέσιμα εἰς τό [Ἀναλόγιον](#)²³):

1. Σταματεῖστε τοὺς Πειραματισμούς στήν Θεία Λατρεία, στήν Θεία Λειτουργία, στό Τυπικόν, α' ἔκδοσις, 29/5/2024.
2. Ἀπάντησις στόν π. Δανιήλ Γ. Αεράκη, γιά τὸ «Οὔτε μυστικά, οὔτε ψιθυριστά, οὔτε... ἀνύπαρκτα», α' ἔκδοσις, 11/6/2024.